ਸੰਪਾਦਕੀ

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਗਲਤ

ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ ਕ੍ਰਿਕਟ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਟੀਮਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ ਕਲੱਬਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੱਬਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਲਈ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬੋਲੀ ਦੌਰਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵਿਵਾਦ ਛਿੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀ ਖਰੀਦੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ.ਮੈਚਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਖੇਡ ਸਬੰਧ ਤੋੜਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੀਡੀਆ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਲਈ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹਿਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਅਦਾਰਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਰੇੱ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲੁਕੀ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਬੋਰਡ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਫੈਸਲੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ-ਕਲਾਮੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਰਮਿਆਨ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਇੱਛਾ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀ ਖਿਡਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਮੰਤਵ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੇਡ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ। ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵਪਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕੋਈ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੁਧਾਰੇ ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੁੱਝ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਅਰਧ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਇਹ ਮਸਲਾ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਨਜਿੱਠਣ

-ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਵੱਧ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦੁਰਾਹੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤੈ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ

ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਵਾਦ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾਮ-ਮਾਤਰ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸੁਆਰਥ, ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠਿੱਬੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੁਆਰਥ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਇੰਨਾ ਤੂਲ ਪਕੜ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾਂ ਠਲ੍ਹਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਆ-ਸੁੰਨੀ ਜਿਹੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਦੀਵੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਅਥੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਕਾਰਣ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਦੁਵਿਧਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਵੱਧਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਤਿੜਕ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਮਰਪਣ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਚੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੱਟੜ ਸਮਰੱਥਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਕੱਟੜ ਹਿਮਾਇਤੀ। ਕੱਟੜ ਸਮਰੱਥਕ ਜਾਂ ਹਿਮਾਇਤੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੇਵਲਲ ਕੋਈ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਡਰੀ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਜੌਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਕੁੱਝ ਵਿਗੜਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅੱਡਰੀ ਪਛਾਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਜਰੂਰ ਹੈ। ਜੋ ਇਹ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਫਲਾਂ ਕਰਮਕਾਂਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿ ਆਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਅਲੱਗ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੀ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ-

ਪੂਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ
ਬਾਬੇ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭ ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਹੁੰ ਦੋਨੋਂ ਰੋਈ॥

ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਸ਼ੁਭ ਅਮਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦੀਨ-ਦੁਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਅਡੰਬਰ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣ ਪ੍ਰਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਸੁਧਾਰਣ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਸ਼ੁੱਭ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਕੀ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸ਼ਾਇਦ ਉਂਗਲੀਆਂ ਪੁਰ ਗਿਣੇ ਜਾਣ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਚਰਣ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਪੁਰ ਉਂਗਲ ਨਾ ਉਠਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਚਰਣ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਪੁਰ ਕਸਿਆਂ ਤਨਖਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਹਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੀ ਜਾਪੇਗਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਜਾਣਦਿਆਂ-ਬੁਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਲੀ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ, ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਲੀ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਹਾਂ, ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਚਰਣਕ ਪੱਖੋਂ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ 'ਵਿਰੋਧੀਆਂ' ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅਤੇ ਆਚਰਣਕ ਤੌਰ ਪੱਖੋਂ 'ਗਏ ਗੁਜ਼ਰਿਆਂ', ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਸ਼ੁੱਭ ਚਿੰਤਕ, ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਮਰਿਯਾਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੇ ਰੱਖਿਅਕ ਅਤੇ ਪਾਲਕ ਵੱਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਗੱਲ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ- ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਚਰਚਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹ, ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ, ਸ ਸਬੰਧੀ ਉੱਠ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਪ੍ਰਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਸੋਚ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੁਆਗਤਯੋਗ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਪੁਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦ ਜੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਛੜੇ ਜਾਂਦੇ ਚੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਪੁਰ ਸੁਆਰਥ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਕੁੱਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਝਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਹੇ, ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਬੁਲਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰਬ-ਸੰਮਤ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਹੱਲ ਨਿਕਲ ਸਕੇ। ਪਰ ਇਸ ਸੁਝਾਓ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੂਲ ਪਕੜ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸਿਓਂ ਕੋਈ ਸਾਰਥਿਕ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਹਉਮੈ, ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ, ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ ਪੁਰ ਬਜ਼ਿੱਦ ਹੋ ਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਕਾਰ ਦਾ ਸੁਆਲ ਬਣ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਤਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਹੀ ਦੂਸਰੀ ਧਿਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੇ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

...ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ-ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦਿਆਂ, ਕੁੱਝ ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਤਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇ ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਹਿੱਤੂ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ, ਪੰਥਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਆਰੰਭਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿੱਧਰੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਪੁਰ ਕਾਬਜ਼ ਪੁਰਾਣੇ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਛੱਡਦਿਆਂ ਜੋ ਇਹ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਧਾਮ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ 'ਮਹੰਤ' ਗੁਰਧਾਮਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਆਪ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਪੁਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਣਗੇ, ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ

ਡਾ.ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿੱਚ 1967 ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਰਹੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਧ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮੰਗੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਚਲਾ ਸਕਣ। ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮਕਾਜ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ 1967 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮਕਾਜ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੱਦਦ ਵੀ ਦੇਵੇ। ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਟੇਟ ਆਟੋਨਮੀ ਦੀ ਮੰਗ ਜ਼ੋਰ ਫੜ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਡਿਫੈਂਸ ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਮੁਦਰਾ ਬਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਆਦਿ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇਖਾਂਗੇ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਘਾਤਮਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਸੰਘਾਤਮਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਏਕਾਤਮਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਅੰਗ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਅੰਗ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੈਪਟਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਹੀਣ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਵੀਅਰ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਾਸ਼ਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਧ ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਲੱਗਭੱਗ ਨਬਾਗਮਾਨੀ ਹੈ। ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਲੱਛਣ ਹਨ- ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਸੰਘ ਸੂਚੀ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਤੇ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 97 ਵਿਸ਼ੇ, ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 66 ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਤੀਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 47 ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੈਪਟਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿਖਤੀ ਵਸਤੂ ਸਥਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਹੜੱਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਂਗ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਕੋਈ ਵੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਘਾਤਮਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਘ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਵੰਡ ਦੇ ਝਗੜੇ ਆਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਵ-ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ, ਕਾਰਜ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੇ। ਸਾਡੀ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨਿਰਪੱਖ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਸਰਵ-ਉੱਚ ਅਧਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਘੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੇ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ। ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਸੰਘ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਦਨ-ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋ ਸਦਨ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਜਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋ ਸਦਨ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਜਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸਦਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਰਾਜ ਲਈ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਲੋਚਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਏਕਾਤਮਕਤਾ ਵੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਘੀ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਹਨ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਫੈਕਟਰ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਘੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਨ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਕੋਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਵੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ 2-3 ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਈ ਬਿੱਲ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਘੀ ਕਾਰਜ ਪਾਲਿਕਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜ-ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਆਈ.ਏ.ਐੱਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੇ ਤਰੱਕੀ, ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁਕਮ ਆਦਿ। ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਸਵਿਸ ਦੀਆਂ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇੱਛਾ ਅਨਸਾਰ ਸੋਧ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਘ ਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂਅ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਸਧਾਰਨ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸੰਸਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਠੋਰ ਤੇ ਲਚਕੀਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕੁੱਝ ਭਾਗ ਕਠੋਰ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੋਧ ਲਈ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇਕਾਈਆਂ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਅਸਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਉੱਚ ਸਦਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਧ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਕਹਿਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਘਾਤਮਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਦੂਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੁੱਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕਰੂਪਤਾ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸੰਘਾਤਮਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਏਕਾਕ੍ਰਿਤ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਇੱਕ ਹੀ ਦੀਵਾਨੀ ਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਇੱਕ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਇੱਕ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੰਤ੍ਰਕ ਮਹਾਂਲੇਖ ਪ੍ਰੀਖਿਅਕ, ਸਰਵ ਭਾਰਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਆਦਿ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬਲਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਯੂਨੀਅਨ ਸ਼ਬਦ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਵ-ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਘਾਤਮਕ ਢਾਂਚਾ ਏਕਾਤਮਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਇੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਅਲੋਚਕ ਤਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲਗਾਨ ਮਿਊਂਸੀਪੈਲਟੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਭੇਦਾਤਮਕ ਵੱਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘਾਤਮਕ ਲੱਛਣ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੱਛਣ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਏਕਾਤਮਕ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਝੁਕਾਓ ਏਕਾਤਮਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਘਾਤਮਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਸੰਘਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਈ, ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਏਕਤਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀਵਾਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਘ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਵੀ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਦ ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਏਕਾਤਮਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਕਾਤਮਕਤਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਘ ਹੈ।

26 ਜਨਵਰੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵ

26 ਜਨਵਰੀ, 1164 ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬੀਸਲਦੇਵ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।
26 ਜਨਵਰੀ 1175 ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।
26 ਜਨਵਰੀ 1265 ਨੂੰ ਨਾਸਰਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ
26 ਜਨਵਰੀ 1299 ਨੂੰ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਨੇ ਰਨਥੰਬੋਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ।
26 ਜਨਵਰੀ 1530 ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1531 ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੰਮਾਯੂ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ।
26 ਜਨਵਰੀ 1539 ਨੂੰ ਹਮਾਯੂ ਨੇ ਸ਼ੇਰਸਾਹ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1554 ਨੂੰ ਸਮਰਾਟ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1556 ਨੂੰ ਹੰਮਾਯੂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ, 1632 ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਬਲ ਪੁੱਜੇ।
26 ਜਨਵਰੀ 1730 ਨੂੰ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਆਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1742 ਨੂੰ ਟੀਪੂ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।
26 ਜਨਵਰੀ 1744 ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਵਲੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1770 ਨੂੰ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1818 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1853 ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿੱਤੀ।
26 ਜਨਵਰੀ 1853 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1861 ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1862 ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਚਾਲੂ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1867 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਰੇਲ ਚਲਾਈ ਗਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1860 ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1869 ਨੂੰ ਸਵੇਜ਼ ਨਹਿਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1881 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਸੇਵਾ ਚਾਲੂ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1881 ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਵਿਖੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਸੇਵਾ ਚਾਲੂ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1884 ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਰਾਡ-ਕਾਸਟਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1885 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1903 ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੱਬਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1931 ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ।
26 ਜਨਵਰੀ 1931 ਨੂੰ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੇਕਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾਂ ਕਰਦੇ ਜਲੂਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖਤ ਸਜਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।
26 ਜਨਵਰੀ, 1942 ਨੂੰ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫੌਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮਲਾਇਆ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ।
26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ।
ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਕਰਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
26 ਜਨਵਰੀ 1957 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1960 ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਸੰਘ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1969 ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ।
ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਚਲਾਈ ਗਈ।
ਇਸ ਦਿਨ ਮਦਰਾਸ ਦਾ ਨਾਂਅ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1972 ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1980 ਨੂੰ ਮਦਰ ਟਰੇਸਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1981 ਨੂੰ ਵਾਯੂਦੂਤ ਦੀ ਉਡਾਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ।
26 ਜਨਵਰੀ 1983 ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਐੱਮ.ਐੱਲ.ਏ. ਅਤੇ ਐੱਮ.ਪੀ. ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਗ ਪੱਤਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।
26 ਜਨਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
ਅਬਦੁਲ ਗਫਾਰ ਖਾਨ ਫਰੰਟੀਅਰ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ 26 ਜਨਵਰੀ 1987 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ।

-ਦਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ